

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

NAZWA OBIEKTU:

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
65-063 Zielona Góra, ul. Kopernika 1
Załącznik do *decyzji* ZR. 5144.22.2017

z dnia 26-04-2017

WYPOSAŻENIE RUCHOME KOŚCIOŁA

PARAFIA P.W. ŚW. STANISŁAWA BISKUPA

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW
w ZIELONEJ GÓRZE
65-063 Zielona Góra, ul. Kopernika 1
tel. 068 324 73 90, 068 324 74 11
tel./fax 068 325 37 45

WSCHOWA

2017

ADRES OBIEKTU:

Plac Farny 2; 67-400 Wschowa

WŁASCICIEL:

Parafia Rzymsko-Katolicka p.w. Św. Stanisława Biskupa i Męczennika we Wschowie

PRZEDMIOT OPRACOWANIA:

Przedmiotem opracowania jest wytyczenie programu prac konserwatorsko-restauratorskich dla ruchomych elementów wyposażenia kościoła p.w. Św. Stanisława Biskupa i Męczennika we Wschowie.

Podstawą jest zlecenie zawarte pomiędzy parafią p.w. św. Stanisława Biskupa i Męczennika we Wschowie, reprezentowaną przez księdza proboszcza Dariusza Ludwikowskiego, a wykonawcą opracowania.

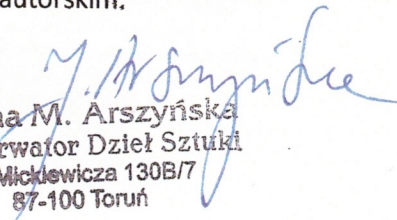
ZAKRES PRAC:

Konserwacja techniczna i estetyczna ołtarzy drewnianych, polichromowanych i złoczonych, z obrazami olejnymi na płótnie i na desce oraz pełnoplastycznymi figurami, a także ambony z kościoła parafialnego p.w. Św. Stanisława Biskupa i Męczennika we Wschowie. Wyżej wymienione zabytki wpisane są do rejestru zabytków województwa lubuskiego (dawniej leszczyńskiego) pod numerem 182 B / 1-54.

WYKONAWCA OPRACOWANIA:

Niniejszym oświadczam, że opracowana i sprawdzona przeze mnie dokumentacja została wykonana zgodnie z obowiązującymi na dzień jej wykonania przepisami oraz zasadami wiedzy konserwatorskiej.

Opracowanie konserwatorskie chronione prawem autorskim.

Joanna M. Arsyńska
Konserwator Dziej Sztuki
ul. Mickiewicza 130B/7
87-100 Toruń

**WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTEKÓW**
w ZIELONEJ GÓRZE
65-063 Zielona Góra, ul. Kopernika 1
tel. 068 324 73 90, 068 324 74 11
tel./fax 068 325 37 45

I. OŁTARZ GŁÓWNY

Ołtarz główny powstał na początku XVIII w. Jest to drewniany ołtarz architektoniczny, jednokondygnacyjny, jednoosiowy. Na wolnostojącej mensie, o formie sarkofagowej, ustawiono wysokie, bogato opracowane tabernakulum z figurami adorujących aniołów po bokach. ~~Na~~ przyściennie stoi na wysokim, murowanym cokole. Pole środkowe ujęte z obu stron kolumnami na wysokich cokołach dekorowanych rzeźbionymi festonami kwietno-owocowymi. Głowice kolumn – korynckie – podpierają nieperne belkowanie, którego gzyms wienający opada dwuspadowo na boki tworząc spłaszczony, trójkątny naczótek. W środkowym polu nastawy umieszczono barokowy obraz ze sceną Wniebowzięcia NMP, w dekoracyjnej, złożonej ramie. Zwraca uwagę duża lekkość formy i malarskość wielofigurainego przedstawienia. Od strony zewnętrznej kolumn, na oddzielnych konsolach dekorowanych liśćmi akantu, ustawiono pełnopostaciowe figury Św. Piotra i Św. Pawła, dla których tłem są dekoracyjne, ażurowe, złote uszaki z motywem bujnego akantu wzbogaconego

WOJEWÓDZKI OŚRODEK
OCHRONY ZEPYTKÓW
w ZIELONEJ GÓRZE
65-063 Zielona Góra, ul. Kopernika 1
tel. 068 32473 90, 068 324 74 11
tel./fax 068 325 37 45

o motywy kwiatowe. W zwieńczeniu, na osiach kolumn, na dekoracyjnych cokółkach stoją rzeźby Świętych monarchów. Środkowe pole zwieńczenia wypełnia owalny, barokowy obraz z przedstawieniem patrona kościoła Świętego Stanisława, w narracyjnej scenie ilustrującej jeden z epizodów z jego legendy hagiograficznej – Wskreszenie Piotrowina. Obraz oprawiony jest w ramę, którą zdobią wici akantu i promienie.

STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Stan zachowania ołtarza jest zły, głównie ze względu na przekształcenia plastyczne, jakim został poddany, a także wskutek niszczących procesów fizykochemicznych i biologicznych. Elementy snycerki są wtórnie metalizowane w technice olejnej z użyciem szlagmetal (najprawdopodobniej pierwotnie złoczone w technice pulmentowej na poler i mat). Rzeźby pokrywa biała, mocno zabrudzona monochromia z elementami poślizgniętymi szlagmetalem. Stan zachowania obrazów na płótnie jest zły. Są zabrudzone i pociemniałe, co sprawia, że są mało czytelne w odbiorze. Widoczne są pofalowania i zagniecenia podobraz. Oryginalne wykończenie powierzchni struktury ołtarza (barwna marmoryzacja) zostało przemalowane, co odsłaniają naturalne odkrywki w postaci odprysków farby. Poprzednią kolorystykę w głębokich zieleniach pokrywa barwna marmoryzacja w jasnych brązach, z uproszczonym rysunkiem użycia w kolorze białym. Cała powierzchnia bardzo brudna. **Obiekt silnie porażony przez drewnojady.**

PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

.....

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej przed konserwacją.
2. Demontaż elementów ruchomych.
3. Rozpoznanie budowy technologicznej w oparciu o badania – do konsultacji z WUOZ.
4. Wstępne oczyszczenie drewna z zabrudzeń powierzchniowych, przeprowadzenie dezynsekcji i dezynfekcji drewna.
5. Impregnacja drewna roztworem żywicy akrylowej Paraloid B-72.
6. Usunięcie przemałowań olejnych w obrębie struktury i odsłonięcie pierwotnej warstwy malarskiej.
7. Usunięcie lakieru bezbarwnego i wtórnych przeźrocz.
8. Uzupełnienie ubytków drewna kitem na bazie żywicy epoksydowej, sklejenie pęknięć i uszkodzeń podłoża POW.
9. Rekonstrukcja brakujących elementów snycerskich.
10. Oczyszczenie polichromii rzeźb wybraną na podstawie prób mieszaniną rozpuszczalników.
11. Uzupełnienie ubytków zaprawy na elementach snycerki, rzeźbach i strukturze zaprawą kredowo-klejową.
12. Uzupełnienie ubytków polichromii figur i scalenie punktowaniem nasiadowczym oraz zabezpieczenie werniksem.
13. Oczyszczenie lica i odwrocia obrazów.
14. Usunięcie werniksu, retuszy, starych kitów z obrazów: na podstawie prób i badań.
15. Prostowanie obrazów płóciennych, wykonanie reperacji lokalnych; ostatecznie dublaż.
16. Uzupełnienie ubytków zaprawy i warstwy malarskiej.
17. Scalenie kolorystyczne uzupełnień warstwy malarskiej.
18. Uzupełnienie ubytków gruntu w partiach złocień na snycerze i rzeźbach zaprawą kredowo-klejową.
19. Uzupełnienie i rekonstrukcja złocień w technice pulmentowej z zastosowaniem złota w płatkach.
20. Scalenie kolorystyczne uzupełnień i rekonstrukcja polichromii struktury ołtarza.
21. Scalenie kolorystyczne elementów murowanych ołtarza (jak cokół retabulum) z odsłoniętą polichromią oryginalną.
22. Montaż wszystkich części obiektu.
23. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej powykonawczej.

**WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW**
w ZIELONEJ GÓRZE
65-063 Zielona Góra, ul. Kopernika 1
tel. 068 324 73 90, 068 324 74 11
tel./fax 068 325 37 45

II. OŁTARZ BOCZNY P. W. CHRYSZTUSA UKRZYŻOWANEGO

Ołtarz p.w. Chrystusa Ukrzyżowanego ustawiony jest w kościele przy ścianie, od strony północnej nawy bocznej i datuje się na koniec wieku XVII-go. Jest to przyścienny, drewniany ołtarz architektoniczny, jednoosiowy, ustawiony na masywnym cokole z drewna. Na osi kompozycji w partii cokołowej wyodrębniono mensę w formie sarkofagu, ozdobionego na narożach i w polu środkowym ornamentem *rocaille* i roślinnym. Predella, wypełniona geometryczną kompozycją z profilowanych listew tworzących wydłużoną płycinę, flankowana jest z obu stron cokółami kolumn. W narożach praskorzeźbione kompozycje z liści akantu. Ścianki cokółów kolumn zdobią wydzielone profilowanymi listwami płyciny z motywami kwiatów i liści akantu. Część środkowa retabulum ujęta jest z obu stron wolnostojącymi kolumnami o kapitelach korynckich, na których spoczywa belkowanie

gierowanego gzymsu z dekoracyjnymi modylionami wspierającego zwieńczenie nastawy. Zwieńczenie składa się z prostokątnej tablicy z trójkątnym naczółkiem opartej na dwóch esowato wygiętych odcinkach profilowanego gzymsu umieszczonych nad kolumnami środkowej kondygnacji retabulum.

W polu głównym ołtarza, w części środkowej tworzy się wnęka z dekoracyjnym obramowaniem, wewnątrz której umieszczono rzeźbę Chrystusa na Krzyżu. Po zewnętrznych stronach kolumn stoją pełnoplastyczne, rzeźbione wizerunki Św. Marii Magdaleny i Św. Barbary. Ustawiono je na cokołach zintegrowanych z cokołami kolumn i predellą, o analogicznych podziałach i zdobnictwie. Środkowe pole zwieńczenia wypełnia obraz Św. Jerzego w owalnej ramie. Kompozycję zwieńczenia uzupełniają drobne motywy roślinne w narozach i uskrzydłona anielska głowa na osi kompozycji poniżej obrazu. Po zewnętrznych krawędziach zwieńczenia i kondygnacji środkowej spływają girlandy kwiatno-akantowe.

STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Stan zachowania jest bardzo zły. Ołtarz w całości przemałowany, barwne opracowanie wcześniejsze widoczne w ubytkach ruszczącego się przemałowania. Ze względu na niszczące procesy fizykochemiczne i biologiczne bardzo mocno osłabiony. Obiekt jest **silnie porażony przez drewnojady**. Widoczne są liczne otwory wylotowe i mączka drzewna - pozostałość po intensywnym żerowaniu owadów. Struktura drewna zdegradowana, widoczne związane z tym uszkodzenia typu mechanicznego. Zagrożona jest nawet statyka całego obiektu. Warstwa zaprawy popękana w miejscach łączenia desek. Miejscowo wykruszona. Całość powierzchni złotych pokryta jest wtórnymi warstwami szlagmentalu lub brązu, co rażąco źle wpływa na estetykę ołtarza. Powierzchnie szat i karnacji figur wtórnie pomalowane na biało są bardzo zabrudzone i pociemniałe. Obraz olejny na płótnie jest również bardzo ciemny, ma odkształcone podobrazie.

**WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW**
w ZIELONEJ GÓRZE
65-063 Zielona Góra, ul. Kopernika 1
tel. 068 324 73 90, 068 324 74 11
tel./fax 068 325 37 45

PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej przed konserwacją.
2. Demontaż elementów ruchomych.
3. Rozpoznanie budowy technologicznej w oparciu o badania – do konsultacji z WUOZ.
4. Wstępne oczyszczenie drewna z zabrudzeń powierzchniowych, przeprowadzenie dezynsekcji i dezynfekcji drewna.
5. Impregnacja drewna roztworem żywicy akrylowej Paraloid B-72.
6. Usunięcie przemalowań olejnych w obrębie struktury i odsłonięcie pierwotnej warstwy malarskiej.
7. Usunięcie lakieru bezbarwnego i wtórnych przeźłoceń.
8. Uzupełnienie ubytków drewna kitem na bazie żywicy epoksydowej, sklejenie pęknięć i uszkodzeń podłoża POW.
9. Rekonstrukcja brakujących elementów snycerskich.
10. Oczyszczenie polichromii rzeźb wybraną na podstawie prób mieszaniną rozpuszczalników.
11. Uzupełnienie ubytków zaprawy na elementach snycerki, rzeźbach i strukturze zaprawą kredowo-klejową.
12. Uzupełnienie ubytków polichromii figur i scalenie punktowaniem naśladowczym oraz zabezpieczenie werniksem.
13. Oczyszczenie lica i odwrocia obrazów.
14. Usunięcie werniksu, retuszy, starych kitów z obrazów: na podstawie prób i badań.

**WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW**
w ZIELONEJ GÓRZE 7
65-063 Zielona Góra, ul. Kopernika 1
tel. 068 32473 90, 068 324 74 11
tel./fax 068 325 37 45

15. Prostowanie obrazów płóciennych, wykonanie reperacji lokalnych; ostatecznie dublaż.
16. Uzupełnienie ubytków warstwy malarskiej.
17. Scalenie kolorystyczne uzupełnień warstwy malarskiej.
18. Uzupełnienie ubytków gruntu w partiach złocień na snycerze i rzeźbach zaprawą kredowo-klejącą.
19. Uzupełnienie i rekonstrukcja złocień w technice pulmentowej z zastosowaniem złota w płatkach.
20. Scalenie kolorystyczne uzupełnień i rekonstrukcja polichromii struktury ołtarza.
21. Montaż wszystkich części obiektu.
22. Wymiana blatu mensy z kamiennego (współczesnego) na drewniany.
23. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej powykonawczej.

III. OŁTARZ BOCZNY W ARKADZIE MIĘDZYNAWOWEJ PN.

Wzniesiony, polichromowany i złocony, barokowy ołtarz usytuowany jest przy filarze między główną, a północną nawą kościoła. Jest to ołtarz architektoniczny, dwukondygnacyjny, jednoosiowy. Mensa podwyższona o jeden stopień ponad poziom posadzki. Predella gładka, z marmoryzowaną przyciną, flankowana z obu stron cokorami kolumn, dekorowanymi prostokątnymi plaketami z marmoryzacją. Pierwsza kondygnacja retabulum ujęta jest z obu stron dwiema parami kulisowo ustawionych kolumn o kapitelach korynckich. Kolumny dźwigają belkowanie profilowanego, gzymsowanego gzymsu. Środkowa część głównej kondygnacji nastawy zaaranżowana współcześnie. W polu obitym bordową tkaniną umieszczono nowy, współczesny obraz Matki Boskiej

Ostrobramskiej w niezależnej, współczesnej, stylizowanej ramie. Pozostałą przestrzeń udekorowano fragmentami snycerskich, złożonych zdobień akantowych. Z obu stron ołtarza, na osiach zewnętrznych, cofniętych kolumn ustawiono rzeźby Świętych zakonników: Ignacego Loyoli i Franciszka Ksawerego. Kompozycję nastawy uzupełniają umocowane po bokach uszaki z motywem wijącego akantu.

Druga kondygnacja jest nieco niższa, z jedną parą kolumn, na których oparto niepełne belkowanie podtrzymujące rantażyny gzyms. Przed kolumnami, na wysuniętych cokorach ustawiono dwie rzeźby. Św. Rozalii z Palermo i Św. Barbary. Gzyms środkiem wygięty jest w łuk zwieńczony urną z płomieniem. Kompozycję uzupełniają umieszczone na osiach kolumn rzeźbione koszyczki z kwiatami. Zwieńczenie wypełnia owalny barokowy obraz z przedstawieniem Św. Rocha ujęty w szeroką ramę z motywem laurowego wieńca, w otoczeniu kompozycji z wici akantowej.

STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZENIA

Ołtarz prezentuje się źle, głównie przez przekształcenia plastyczne, jakim został poddany. Jest przemalowany na kolor szary z niebieskimi i żółtymi akcentami. Kolumny z wtorną marmoryzacją, położoną nieestetycznie w grubej warstwie z widocznymi zaciekami. Figury i ich karnacje mają kolor biały z prześwieceniami. Widoczne są niewielkie ubytki formy. Całość powierzchni złożonych elementów snycerskich, pokryta jest szlagmałem, który z czasem poczerniał i stracił blask. Proporcje całego obiektu zaburza przekształcona w formie mensa, którą nakrywa marmurowy blat. Dodany, współczesny obraz Matki Boskiej Ostrobramskiej i cała aranżacja części centralnej, również nie tworzy harmonijnej całości z zabytkowymi elementami ołtarza.

Zniszczenia obiektu dokonały się również na skutek procesów fizykochemicznych. Występują drobne uszkodzenia mechaniczne, o które niezwykle łatwo w przypadku dużej destrukcji struktury drewna. Uszkodzenia związane są z osłabieniem struktury drewna przez działanie drewnojadów.

Stan zachowania obrazu ze zwieńczenia jest zły. Widoczna pociemniała, spękana warstwa malarska z nabitymi od strony lica gwoździarni.

PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej przed konserwacją.
2. Demontaż elementów ruchomych.
3. Rozpoznanie budowy technologicznej w oparciu o badania – do konsultacji z WUOZ.
4. Wstępne oczyszczenie drewna z zabrudzeń powierzchniowych, przeprowadzenie dezynsekcji i dezynfekcji drewna.
5. Impregnacja drewna roztworem żywicy akrylowej Paraloid B-72.
6. Usunięcie przemałowań olejnych w obrębie struktury i odsłonięcie pierwotnej warstwy malarskiej.
7. Usunięcie lakieru bezbarwnego i wtórnych przeźrocz.
8. Uzupełnienie ubytków drewna kitem na bazie żywicy epoksydowej, sklejenie pęknięć i uszkodzeń podłoża POW.
9. Rekonstrukcja brakujących elementów snycerskich.
10. Oczyszczenie polichromii rzeźb wybraną na podstawie prób mieszaniną rozpuszczalników.

11. Uzupelnienie ubytków zaprawy na elementach snycerki, rzeźbach i strukturze zaprawą kredowo-klejową.
12. Uzupelnienie ubytków polichromii figur i scalenie punktowaniem naśladowczym oraz zabezpieczenie werniksem.
13. Oczyszczenie lica i odwrocia obrazów.
14. Usunięcie werniksu, retuszy, starych kitów z obrazów: na podstawie prób i badań.
15. Prostowanie obrazów płóciennych, wykonanie reperacji lokalnych; ostatecznie dublaż.
16. Uzupelnienie ubytków warstwy malarskiej.
17. Scalenie kolorystyczne uzupelnień warstwy malarskiej.
18. Uzupelnienie ubytków gruntu w partiach złocen na snycerze i rzeźbach zaprawą kredowo-klejową.
19. Uzupelnienie i rekonstrukcja złocen na snycerze i rzeźbach w technice pulmentowej z zastosowaniem złota w płatkach.
20. Scalenie kolorystyczne uzupelnień i rekonstrukcja polichromii struktury ołtarza.
21. Opracowanie formy mensy (przez analogie), która nawiąże stylistyką i kształtem do zachowanych woryginale, sarkofagowych mens sąsiednich ołtarzy bocznych (np. z ołtarza Opatrzności Bożej).
22. Po zaakceptowaniu projektu w UOZ, wykonanie mensy z drewna według formy.
23. Położenie polichromii na mensie, scalającej się ze strukturą ołtarza.
24. Wymiana biału kamiennego na drewniany.
25. Montaż wszystkich części ołtarza.
26. Wymiana eksponowanego obecnie, w środkowej części gł. kondygnacji nastawy, obrazu Matki Boskiej Ostrobramskiej na barokowy obraz olejny na płótnie: „Św. Jan Nepomucen” (najprawdopodobniej stąd wyjęty).
27. Przełożenie do ekspozycji dwóch rzeźb Świętych zakonników z miejsc po zewnętrznej stronie kolumn na miejsca na cokołach po wewnętrznej stronie kolumn.
28. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej powykonawczej.